

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Факультет політичних наук

Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

Юрій КОТЛЯР

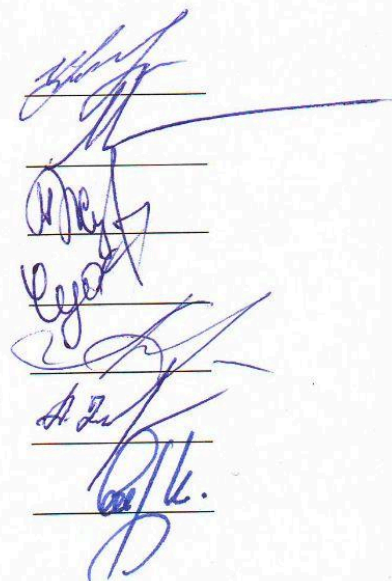
“ ” _____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВОЄННА БЕЗПЕКА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія
Рівень вищої освіти – третій (доктор філософії)

Розробники	Тихоненко І. В.
Завідувач кафедри розробника	Шевчук О. В.
Завідувач кафедри спеціальності	Журавська І. М.
Гарант освітньої програми	Чуйко Г. П.
Декан факультету	Бойко А. П.
Завідувач відділу аспірантури	Ужва А. М.
Начальник НМВ	Шкірчак С. І.

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Воєнна безпека у сучасному світі	
Галузь знань	12 Інформаційні технології	
Спеціальність	123 Комп'ютерна інженерія	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Комп'ютерна інженерія	
Рівень вищої освіти	Третій освітньо-науковий рівень (PhD)	
Статус дисципліни	вибіркова	
Курс навчання	2	
Навчальний рік	2023-2024	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	3-й	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредитів / 90 годин	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
	– лекції – семінарські заняття (практичні) – годин самостійної роботи здобувачів	20 10 60
Відсоток аудиторного навантаження	33 %	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	Залік	

1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета. Дисципліна «Воєнна безпека у світі» передбачає формування у здобувачів третього освітньо-наукового рівня (PhD – Доктор філософії) теоретичних знань і практичних навичок аналізу воєнно-політичної ситуації у світі.

Навчальний курс спрямований на розгляд теоретичних аспектів воєнної безпеки держави її практичної реалізації з акцентом на участь військових, армії у формуванні та реалізації зовнішньої політики держави та її позиціонуванні на міжнародній арені. Приділяється увага на використанні військового потенціалу та обороноздатності держави для забезпечення національних інтересів (проведення військових операцій на території інших держав), реалізації міжнародного військового співробітництва та діяльності військово-політичних блоків та безпекових союзів сучасності.

Завдання:

1. Розгляд специфіки воєнної безпеки держави, її воєнно-політичних інтересів та воєнних загроз у світі.
2. Дослідження ролі армії та військового керівництва у формуванні та реалізації зовнішньої політики держави (діяльність військових диктатур та військових хунт у сучасному світі).
3. З'ясування рівня впливу обороноздатності держави та військової міцності на позиціонування держави на міжнародній арені.
4. Характеристика мілітаризму та роззброєння у міжнародних відносинах, ядерного чинника та міжнародного режиму контролю над ракетними технологіями у забезпеченні міжнародної безпеки та стабільності.

5. Розгляд досвіду держав у використанні військової сили за кордоном та діяльності миротворчих місій ООН.
6. Дослідження діяльності військово-політичних блоків та безпекових союзів сучасності.
7. Характеристика діяльності НАТО та перспективи вступу до нього України.
8. Аналіз міжнародного військового партнерства та тенденції торгівлі зброєю.
9. З'ясування особливостей військової «оборонної» дипломатії, військового дипломатичного протоколу.
10. Опис воєнних злочинів та досвіду діяльності військових трибуналів у міжнародних відносинах.
11. Розгляд участі України у міжнародному військовому співробітництві, засад воєнної доктрини України та ролі нашої держави у міжнародній воєнній безпеці.

Розроблена програма відповідає освітньо-науковій програмі та орієнтована на **формування компетентностей:**

Загальні компетентності:

- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК02)
- Здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК03)

Фахові компетентності:

- Здатність інтегрувати знання з різних галузей, застосовувати системний підхід та враховувати нетехнічні аспекти при розв'язанні інженерних задач та проведенні досліджень. (СК06).

В результаті вивчення дисципліни здобувач

має знати:

специфіку воєнної безпеки у сучасному світі, її складові, механізми та інструменти її підтримки та забезпечення, основних учасників (впливу держав (армій), приватних військових компаній)
 основні воєнні загрози, міжнародній воєнні конфлікти та шляхи їх подолання у загальноосвітньому контексті;
 інструменти та механізми функціонування військово-політичних блоків та безпекових союзів сучасності
 особливості тенденції мілітаризму, роззброєння та ядерного чинника у сучасних міжнародних відносинах;
 роль України у воєнній безпеці загальноосвітнього масштабу.

має вміти:

- характеризувати діяльність суб'єктів світового співтовариства у забезпеченні воєнної безпеки;
- визначати воєнні загрози на національному, регіональному та глобальному рівнях світової системи та шлях їх подолання;
- проводити аналіз воєнно-політичної ситуації у світі з урахуванням воєнних загроз та національних інтересів держав з урахуванням методів воєнного прогнозування.

Відповідно до освітньої програми очікувані результати навчання включають **вміння:**

- Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми комп'ютерної інженерії державною та іноземною мовами усно та письмово, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях (РН06).

2. Програма навчальної дисципліни

Денна форма

№ з/п	Теми	Лекції	Практичні (семінарські)	Самостійна робота
1	Міжнародна безпека, воєнна безпека та воєнні загрози. Концепт війни і доктрина мілітаризму.	2		6
2	Вплив військових на національну безпеку та реалізацію зовнішньої політики держави. «Гарнізонні» держави у сучасному світі.	2		5
3	Воєнні доктрини, військова могутність та армії провідних держав світу.		2	8
4	Зброя масового ураження та стратегічне озброєння у системі воєнного потенціалу та безпеки держав світу.	4		8
5	Військові диктатури у світі: вплив на воєнну безпеку		2	8
6	Військово-політичні блоки та безпекові союзи сучасності.	2		6
7	Досвід держав у використанні військової сили за кордоном. Миротворчі сили ООН.	2		5
8	Еволюція та діяльність НАТО у підтримці безпеки та стабільності у світі		2	8
9	Участь приватних військових компаній у збройних конфліктах сучасності.	2		5
10	Міжнародне військове партнерство та військово-технічне співробітництво. Торгівля зброєю і тероризм.	2		5
11	Військово-політичне прогнозування. Військово-політична ситуація у регіонах: SWOT-аналіз.		2	8
12	Військова дипломатія, «оборонна дипломатія» як невоєнні засоби підтримки безпеки. Участь спецслужб у подоланні воєнних загроз.	2		5
13	Військовий трибунал і покарання воєнних злочинців та держав агресорів.	2		5
14	Воєнна безпека України: національний та міжнародний вимір.		2	8
	Всього за дисципліною	20	10	90

Зміст навчальної дисципліни

4.1. Плани лекцій (денна форма)

№ з/п	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Міжнародна безпека, воєнна безпека та воєнні загрози. Концепт війни і доктрина мілітаризму. (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародна безпека та її рівні. 2. Воєнна безпека: основні риси та специфіка реалізації. Воєнні загрози. 3. Мілітаризм: еволюція та складові. 4. Обороздатність держави. Військова могутність та воєнний потенціал (Fire Power Index).
2	<p>Тема 2. Вплив військових на національну безпеку та реалізацію зовнішньої політики держави. «Гарнізонні» держави у сучасному світі (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Армія як соціально-політичний інститут. Класифікація армій. 2. Концепт «гарнізонної держави» та «слабкої/провальної держави». 3. Взаємозв'язок армії та політики (досвід Ісламської Республіки Пакистан). 4. Збройні Сили України: історія становлення та сучасність.
3-4	<p>Тема 3. Зброя масового ураження та стратегічне озброєння у системі воєнного потенціалу та безпеки держав світу (4 год)</p> <p>Заняття 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види зброї масового ураження. Доктрина ядерного стримування. 2. Ядерна зброя. Ядерні держави: ядерні програми та ядерні доктрини. 3. Іранська та корейська ядерні програми: реакція міжнародної спільноти. 4. Ядерний тероризм та ядерний шантаж. Діяльність МАГАТЕ. <p>Заняття 2.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародно-правовий контроль режиму нерозповсюдження ядерної зброї. 2. Стратегічне озброєння та спроби його скорочення та обмеження у міжнародних відносинах сучасності. Режим контролю ракетних технологій. 3. Хімічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням. 4. Біологічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над її знищенням та нерозповсюдженням.
5	<p>Тема 4. Військово-політичні блоки та безпекові союзи сучасності. (2 год) 1.</p> <p>Підходи до розуміння військових альянсів, військових та безпекових союзів</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Діяльність НАТО. Діяльність ОДКБ. 3. Безпекова та військова складові діяльності ШОС. 4. Ісламська військова антитерористична коаліція – прототип НАТО на Близькому Сході. 5. АНЗЮС, AUKUS, “QUAD” як безпекові та військові союзи у Індійсько-Тихоокеанському регіоні. 6. Розвідувальні альянси (5 Eyes, 9 Eyes, 14 Eyes) 7. Двосторонні та багатосторонні союзи у сфері спільної безпеки та оборони.
6	<p>Тема 5. Досвід держав у використанні військової сили за кордоном. Миротворчі сили та операції ООН. (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військова база держав світу за кордоном. 2. Нормативна база, механізм та досвід США у використанні військової сили за кордоном як елемент досягнення глобального лідерства. Боротьба із тероризмом. 3. Спеціальні воєнні операції: російський формат.

№ з/п	Тема заняття / план
	<p>4. Іноземні військові інтервенції: визначення, типологія та практичне втілення у сучасних міжнародних відносинах PESCO та Європейська ініціатива з інтервенцій.</p> <p>5. Миротворча діяльність ООН: особливості формування, мандатів «блакитних шоломів» ООН та їх практична діяльність.</p> <p>6. Міжнародні гуманітарні інтервенції та їх військова складова.</p>
7	<p>Тема 6. Участь приватних військових компаній у збройних конфліктах сучасності (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Приватні військові компанії: історія розвитку та форми втілення. 2. Найманці або «солдати удачі». 3. Міжнародне законодавство: Документ Монтре про приватні військові та охоронні компанії, Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців. 4. Сучасні приватні військові компанії та їх вплив на конфліктогенність у міжнародних відносинах.
8	<p>Тема 7. Міжнародне військове співробітництво. Торгівля зброєю і тероризм (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види міжнародного військового співробітництва. 2. Воєнно-політичне співробітництво. 3. Міжнародне військово-технічне співробітництво. 4. Міжнародні військові навчання та тренувальні місії. 5. Найбільші експортери та імпортери зброї у світі. 6. Терористична складова незаконного обігу зброї. Держави-спонсори тероризму.
9	<p>Тема 8. Військова дипломатія, «оборонна дипломатія» як невоєнні засоби підтримки безпеки. Участь спецслужб у подоланні воєнних загроз (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Складові зовнішньополітичного потенціалу обороноздатності держави. 2. Оборонні відомства та розвідка у системі формування та реалізації зовнішньої політики держав. 3. Військова дипломатія, «оборонна дипломатія». 4. Військовий аташат: статус, функції у складі дипломатичного представництва. Військовий етикет та протокол.
10	<p>Тема 9. Військовий трибунал і покарання воєнних злочинців та держав агресорів (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види воєнних злочинів. Міжнародне законодавство в сфері воєнних злочинів. 2. Комбатанти та їх юридична відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. Воєнні злочинці. 3. Нюрнберзький і Токійський трибунали з військових злочинів. 4. Міжнародні трибунали з питань Руанди та колишньої Югославії. 5. Римський статут і діяльність Міжнародного кримінального суду в Гаазі.

4.2. Плани семінарських занять (денна форма)

№ з/п	Тема заняття / план
1.	<p>Тема 1. Воєнні доктрини, військова могутність та армії провідних держав світу (2 год)</p> <p><i>Заняття проводить у форматі підготовки доповідей (виступ до 4-5 хвилин – не більше)</i></p> <p>1. Аналіз сучасних армій у системі політичного та соціально-економічного життя на прикладі держав світу (специфіка організації, функції, залученість до політичного життя держави, наявне озброєння, робота з сайтом Fire Power Index)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Збройні сили США - Збройні сили Росії - Збройні сили Франції - Збройні сили Німеччини - Збройні сили Великої Британії - Національно-визвольна армія Китаю - Армія в політичній системі КНДР - Збройні сили Ірану - Армія в Республіці Індія
	<ul style="list-style-type: none"> - Сили самооборони Японії - Збройні сили Єгипту - Статус і роль збройних сил у арабських монархіях (на прикладі однієї чи декількох держав) - Армія оборони Ізраїлю - Збройні сили Туреччини - Збройні сили Канади - Збройні сили Бразилії - Збройні сили Аргентини <p>2. Воєнні доктрини держав світу: - воєнна доктрина України. - воєнна доктрина США.</p> <ul style="list-style-type: none"> - воєнна доктрина Китаю - воєнна доктрина Росії - воєнні доктрини держав Європи (на вибір здобувачів) - воєнні доктрини держав Азії (на вибір здобувачів) - воєнні доктрини держав Африки - воєнні доктрини держав Північної Америки, Латинської Америки та Карибського басейну (на вибір здобувачів)

№ з/п	Тема заняття / план
2	<p>Тема 2. Військові диктатури та військові хунти у світі: вплив на воєнну безпеку (2 год)</p> <p><i>Заняття проводить у форматі підготовки доповідей про військові диктатури – держава на вибір здобувачів (виступ до 4-5 хвилин – не більше)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військова диктатура, військова хунта: визначення і специфіка діяльності. 2. Військові режими та військові хунти у добу «холодної війни» - 1945-1991 рр. (вплив на зовнішню політику і роль держави у міжнародних відносинах, зовнішня підтримка режиму): <ul style="list-style-type: none"> - Європа - Латинська Америка - Азія - Африка 3. Військові режими пост-біполярної доби (з 1991 р.) на Африканському континенті (частково продовжили діяльність з часів бі-полярності міжнародних відносин) (Алжир, Єгипет, Буркіна-Фасо, Гамбія, Гвінея, Гвінея Бісау, Кот-д’Івуар, Мадагаскар, ЦАР, Малі, Мавританія, Нігер): зовнішньополітичний аспект. 4. Військові режими пост-біполярної доби (з 1991 р.) в Азії (М’янма, Таїланд, Індонезія, Сирія, Пакистан): зовнішньополітичний аспект 5. Військові режими в Латинській Америці у пост-біполярну добу (1991 р.): зовнішньополітичний аспект (Гаїті)
3	<p>Тема 3. Еволюція та діяльність НАТО у підтримці безпеки і стабільності у світі (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Заснування Альянсу та його діяльність у біполярну добу. 2. Концептуальні та доктринальні засади функціонування НАТО у пост-біполярну добу. Стратегічна концепція НАТО (2022 р.) 3. Механізми та принципи діяльності НАТО 4. Головні робочі органи НАТО. Військова структура НАТО. Об’єднані збройні сили НАТО: класифікація, структура та функції. 5. Питання розширення НАТО на Схід: співробітництво з країни Центральної та Східної Європи. 6. Американський та російський чинники у діяльності НАТО. Військові навчання НАТО.

№ з/п	Тема заняття / план
4	<p>Тема 4. Військово-політичне прогнозування. Військово-політична ситуація у регіонах: SWOT-аналіз (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військово-політичне прогнозування. 2. Військово-політична ситуація у регіонах: <ul style="list-style-type: none"> - Європа - Близький Схід - Південна Азія - Південно-Східна Азія - Східна Азія - Африка - Латинська Америка - Північна Америка - Океанія <p><i>Проведення круглого столу на тему «Третя світова війна: перспективи розгортання чи вже її початок?» (на основі проведеного здобувачами/підгрупами здобувачів SWOT-аналізу) АБО проведення Дебатів на тему «Чи варто було Україні відмовлятися від ядерного потенціалу, який міг би стати «стримуючим» фактором від агресії Росії?»» (на вибір здобувачів). За умови вибору дебатів – перша половина семінару – обговорення результатів SWOT-аналізу (можливість завантаження результатів у систему Moodle).</i></p>
5	<p>Тема 5. Українська призма військового виміру сучасних міжнародних відносин. (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збройні Сили України: історія становлення та сучасний стан. 2. Воєнні загрози України. Воєнна доктрина України. «Біла книга». 3. Міжнародне військове співробітництво України: <ul style="list-style-type: none"> - Участь у воєнно-політичному співробітництві (союзники по НАТО) - Участь у військово-технічному співробітництві - Участь у міжнародних військових навчаннях та тренувальних місіях - Участь у миротворчих операціях. 4. Російсько-українська війна. Перспективи вступу України до НАТО. 5. Військова допомога Україні у російсько-українській війні. Діяльність Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн».

4.5. Завдання для самостійної роботи

Підготовка до відповідей на семінарському занятті – це активна робота здобувачів у пошуку та аналізі відповідного теоретичного та фактологічного матеріалу, що дозволяє потім брати участь у обговоренні всіх питань, що виносяться на семінар, підкріплення доповіді цитатами та посиланнями на літературу.

Творча робота (підготовка презентації) – це структурована робота, яка представлена у вигляді файлу презентації від 25 до 30 слайдів та файлу з переліком використаних джерел та літератури:

Вимоги:

- Файл з переліком використаних джерел та літератури, оформлений відповідно до стандарту ДСТУ 8302:2015
 - Презентація від 25 до 30 слайдів (не враховуючи титульного слайду) із авторським висновком щодо ефективності обраних військових операцій/інтервенції у забезпеченні безпеки у світі
- Презентація містить текстовий матеріал, схеми, таблиці, ілюстрації щодо учасників, технічного оснащення, проведення військових операцій.

- Презентація має містити аналіз 2 (на вибір здобувача з зазначеного переліку) військових операцій / інтервенцій держав або міжнародних організацій.

До аналізу входить:

1. Визначення передумов операції (причина вторгнення, специфіка прийняття рішення про початок операції)
2. Опис хронології/проведення операції
3. Зазначення військових характеристик операції (залученої техніки, озброєння)
4. Зовнішня реакція (осуд/підтримка) світової спільноти, чи були залучений механізм погодження зі сторони Ради безпеки ООН, Генеральної Асамблеї ООН
5. Результати операції
6. Загальний висновок визначення рівня ефективності, легітимності операцій/інтервенцій, обраних для аналізу.

Круглий стіл на тему «Третя світова війна: перспективи розгортання чи вже її початок?» (на основі проведеного здобувачами/підгрупами здобувачів SWOT-аналізу) – діалог у форматі представлення та обговорення аналітичних даних SWOT-аналізу військово-політичної та воєнно-політичної ситуації у регіонах світу. АБО Дебати на тему «Чи варто було Україні відмовлятися від ядерного потенціалу, який міг би стати «стримуючим» фактором від агресії Росії?»

SWOT-аналіз – метод дослідження, який ґрунтується на виокремленні сильних (strong) сторін, слабких (weak) сторін, можливостей (opportunities) та загроз (threats) розвитку певного об'єкта або процесу.

Під час виконання відповідних завдань за допомогою цього методу, здобувачі мають не лише виокремити відповідні структурні елементи, які передбачені теоретичною частиною аналізу, а й бути готовими їх обґрунтувати та відстояти свою точку зору.

Аналіз виконується письмово і піддається дискусії та обговоренню під час відповідного семінарського заняття.

Дебати на тему «Чи варто було Україні відмовлятися від ядерного потенціалу, який міг би стати «стримуючим» фактором від агресії Росії?»

Дебати мають проходити наступним чином. Участь власне у дебатах можуть брати не всі здобувачі, проте, ті здобувачі, що не беруть безпосередньої участі у дебатах мають бути готовими задати питання до сторін-учасниць дебатів, а також обґрунтувати свою позицію щодо підтримки тієї чи іншої сторони.

Перед початком дебатів серед здобувачів проводиться опитування на рахунок того, скільки здобувачів підтримують відмову України від ядерної зброї та скільки виступають проти цього. Це проводиться з метою моніторингу якості дебатів – чи змогли здобувачі, що безпосередньо брали участь у дебатах переконати своїх колег та змінити їх думку.

Тривалість дебатів до 40 хвилин.

Підготовка:

1.Здобувачі розподіляються по групах: ті, хто підтримує відмову України від ядерної зброї, та ті, хто виступає проти цього та дотримується позиції, що Україна мала б залишити та розвивати ядерний потенціал, що залишився їй після розпаду СРСР.

2.У кожній команді обирається по 1 спікеру, який представляє загальне бачення ситуації та наводить декілька аргументів.

3.Усі інші учасники команд мають підготувати аргументи на захист своєї позиції (2-3 аргументи) та бути готовими задати питання опонентам і мати фактологічний матеріал, що може проілюструвати хибність або слабкість аргументу команди опонентів.

Тож, алгоритм проведення дебатів є наступним:

Раунд 1. Виступ спікерів обох команд (до 5 хвилин).

Раунд 2.Висловлення аргументу № 1 від команди, що виступає «за без'ядерний статус України». Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «проти відмови від ядерної зброї» - використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 3. Висловлення аргументу № 1 від команди, що виступає «проти відмови від ядерної зброї» Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «за без'ядерний статус України» - використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 4. Висловлення аргументу № 2 від команди, що виступає «за без'ядерний статус України». Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «проти відмови від ядерної зброї» - використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 5. Висловлення аргументу № 2 від команди, що виступає «проти відмови від ядерної зброї» Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «за без'ядерний статус України» - використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 6. Може бути, якщо у сторони «за без'ядерний статус України» є Аргумент № 3 і він не втратив своєї актуальності за час дебатів.

Раунд 7. Може бути, якщо у сторони «проти відмови від ядерної зброї» є Аргумент № 3 і він не втратив своєї актуальності за час дебатів.

Раунд 8. Питання від здобувачів, що не брали участі у дебатів до обох сторін.

Раунд 9. Підведення підсумків із проведенням опитування чи змінилася думка у учасників дебатів під впливом аргументів та проведення підсумкового голосування серед здобувачів, як було заплановано перед дебатами. Висловлення здобувачами вражень від дебатів.

Підсумкове тестування завдання, яке виконується безпосередньо за темами лекційних та семінарських занять. Кожен варіант тестування складається із 10 запитань (приклад варіанту є у програмі до курсу).

Творча робота - теми презентацій

1. Військове вторгнення СРСР в Афганістан (Війна в Афганістані)
2. Інтервенція США в Домініканську Республіку 3. Інтервенція США в Індокитай.
4. Інтервенція Сирії до Лівану (1976–2005 рр.)
5. Інтервенція Саудівської Аравії та її союзників в Ємен
6. Міжнародна військова операція в Лівії (операція «Одісея. Світанок»)
7. Вторгнення США в Панаму (1989 р.)
8. Військова операція «Буря в пустелі» (Війна в Перській затоці)
9. Війна в Афганістані – військова операція «Рішуча підтримка» (2002-2021 рр.)
10. Війна в Іраку – військове вторгнення коаліційних сил (2003–2011 р.) 11. Залучення США до війни в Північно-Західному Пакистані (2004–2011 рр.) 12. Операція «Океанський щит» проти сомалійських піратів.
13. Військова операція США в Афганістані (2001–2021 рр.)
14. Військова операція США в Камеруні
15. Військова операція США проти «Ісламської держави» у Іраку та Сирії
16. Міжнародна військова операція в Іраку (2004–2011 рр.)
17. Міжнародна військова операція в Сирії (з 2014 р.)
18. Військове вторгнення США в Лівію (2015–2019 рр.)
19. Військова участь Росії у збройному конфлікті на Північному Кавказі (2009–2017 рр.)
20. Інтервенція Росії в Сирію (з 2015 р.)
21. Військове залучення Росії до громадянської війни в Грузії (1991–1993 рр.)
22. Перша чеченська війна (1994–1996) або «операція РФ з відновлення конституційного порядку в Чечні»
23. Російсько-грузинська війна 2008 р.
24. Інтервенція Росії до Таджикистану (1992–1997 рр.)

25. Операція НАТО «Ахіллес» в Афганістані (2007 р.)
26. Операція НАТО «Активні зусилля»
27. Операція НАТО «Бурштиновий лис» у Північній Македонії (20021–2002 рр.)
28. Операція Багатонаціональних коаліційних сил «Буря в пустелі».
29. Особливості формування та функціонування «блакитних шоломів» ООН.
30. Місія ООН з примусу до миру в Сомалі
31. Операція ООН та НАТО в Югославії
32. Операція ООН з підтримання миру в ДР Конго
33. Операція ООН з підтримання миру в Косово
34. Військова операція «Відродження надії» (Миротворча місія ООН в Сомалі 1995–1995 рр.)
35. Операція ООН з підтримання миру в Східному Тиморі
36. Місія ЕКОВАС в Кот-д'Івуарі
37. Місія Африканського Союзу в Сомалі
38. Французька операція «Єдиноріг» в Кот д'Івуарі.

Приклад варіанту підсумкового тестування

Варіант 1

1. Воєнна доктрина України має характер:
А) наступальний Б) оборонний
2. У якому році відбувся військовий переворот у Нігері?:
А) 2001 р. Б) 2014 р.
В) 2020 р. Г) 2023 р.
3. Коли було підписано Конвенцію про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення?
А) 1968 р. Б) 1991 р.
В) 1993 р. Г) 2001 р.
4. Вид авторитарного політичного режиму, військово-бюрократична диктатура, встановлена внаслідок військового перевороту і яка здійснює диктаторське правління методами терору:
А) хунта Б) диктатура
5. Оборонний пакт, що утворили США, Великобританія та Австралія:
А) ANZUS Б) SEATO В) Багдадський пакт Г) AUKUS
6. Держава, що стала ініціатором створення Ісламської військової антитерористичної коаліції:
А) Пакистан Б) США В) Саудівська Аравія Г) Туреччина
7. Військовий режим Первеза Мушаррафа був у державі:
А) Ірак
Б) Пакистан
В) Афганістан
Г) Лівія
8. Дата утворення НАТО:
А) 4 травня 1941 р Б) 4 травня 1945 р
В) 4 квітня 1949 р. Г) 4 квітня 1955 р.
9. NORAD це:
А) військовий союз держав Північної Європи
Б) структурний підрозділ НАТО
В) об'єднана система аерокосмічної оборони США та Канади
Г) назва міжконтинентальної балістичної ракети
10. У якому році було започатковано режим контролю за ракетними технологіями?
А) 1968 р. Б) 1987 р. В) 1991 р. Г) 2001 р.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Використання проектора, системи Moodle-3, програми Zoom

5. Підсумковий контроль

Перелік запитань до заліку

1. Війна: визначення та основні риси.
2. Війна крізь призму основних парадигм у теорії міжнародних відносин.
3. Військово-політичні інтереси держави.
4. Воєнні загрози та їх класифікація.
5. Воєнний потенціал і військова могутність: співвідношення понять. Складові військової могутності держави та її реалізація у міжнародних відносинах.
6. Політичні доктрини мілітарного спрямування (мілітаристська ідеологія, фашизм і неофашизм, геополітичні ідеї «руського миру»).
7. Історичний аспект розвитку мілітаризму. Типологія мілітаризму.
8. Антимілітаризм та пацифізм.
9. Армія як соціально-політичний інститут та її основні функції. Типи сучасних армій. Класифікація армій за формами.
10. Збройні Сили України: історія становлення та сучасність.
11. Збройні сили США
12. Збройні сили Росії
13. Збройні сили Франції
14. Збройні сили Німеччини
15. Збройні сили Великої Британії
16. Національно-визвольна армія Китаю.
17. Військова диктатура, військова хунта: визначення і специфіка діяльності.
18. Військові режими та військові хунти у добу «холодної війни»: вплив на зовнішню політику і роль держави у міжнародних відносинах (на прикладі одного з регіонів світу).
19. Військові режими сучасності на Африканському континенті (на прикладі двох держав)
20. Військові режими постбіполярної доби в Азії (на прикладі двох держав): зовнішньополітичний аспект.
21. Теоретичні особливості воєнних доктрин, їх характер.
22. Воєнна доктрина України.
23. Воєнні доктрини США, Китаю, Росії.
24. Доктрина ядерного стримування у міжнародних відносинах. Тактична та стратегічна ядерна зброя.
25. Ядерні держави та їх ядерні програми, засоби доставки ядерної зброї. Аналіз даних SIPRI.
26. Міжнародно-правовий контроль режиму нерозповсюдження ядерної зброї, ДНЯЗ, Група ядерних держав.
27. Іранська та корейська ядерні програми: реакція міжнародної спільноти.
28. Діяльність МАГАТЕ у міжнародних відносинах.
29. Ядерний тероризм: визначення та міжнародна протидія.
30. Стратегічне озброєння та спроби його скорочення та обмеження у міжнародних відносинах сучасності. Режим контролю ракетних технологій.
31. Хімічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням.
32. Біологічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над її знищенням та нерозповсюдженням
33. Роззброєння: концепти демілітаризації та конверсії. Основні етапи та досвід держав у демілітаризації та конверсії.

34. Концепція миру через роззброєння у міжнародних відносинах.
35. Пацифізм та Пацифістський рух як суб'єкт міжнародної політики
36. Стратегічне озброєння та спроби його скорочення та обмеження у міжнародних відносинах сучасності.
37. Хімічна зброя: питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням.
38. Біологічна зброя: питання міжнародно-правового контролю над її знищенням та нерозповсюдженням.
39. Складові зовнішньополітичного потенціалу обороноздатності держави.
40. Оборонні відомства та розвідка у системі формування та реалізації зовнішньої політики держав.
41. Військова дипломатія, «оборонна дипломатія».
42. Військовий аташат: статус, функції у складі дипломатичного представництва.
Військовий етикет та протокол.
43. Військове вторгнення СРСР в Афганістан (Війна в Афганістані).
44. Інтервенція США в Індокитай.
45. Міжнародна військова операція в Лівії (операція «Одисея. Світанок»)
46. Військова операція «Буря в пустелі» (Війна в Перській затоці)
47. Війна в Афганістані – військова операція «Рішуча підтримка» (2002-2021 рр.)
48. Війна в Іраку – військове вторгнення коаліційних сил (2003-2011 рр.)
49. Міжнародна військова операція в Сирії (з 2014 р.)
50. Військова участь Росії у збройному конфлікті на Північному Кавказі (2009-2017 рр.)
51. Перша чеченська війна (1994-1996) або «операція РФ з відновлення конституційного порядку в Чечні»
52. Російсько-грузинська війна 2008 р.
53. Особливості формування та функціонування «блакитних шоломів» ООН.
54. Миротворчі операції ООН (на прикладі двох на вибір операцій)
55. Міжнародне законодавство щодо діяльності приватних військових компаній та найманців.
56. Приватні військові компанії США
57. Приватні військові компанії Росії.
58. Приватні військові компанії європейських держав.
59. Участь ПВК у регіональних конфліктах пост-біполярної доби:
60. Заснування НАТО та його діяльність у біполярну добу.
61. Концептуальні та доктринальні засади функціонування НАТО у пост-біполярну добу.
Стратегічна концепція НАТО (2022 р.)
62. Механізми та принципи діяльності НАТО
63. Головні робочі органи НАТО.
64. Військова структура НАТО. Об'єднані збройні сили НАТО: класифікація, структура та функції.
65. Питання розширення НАТО на Схід: співробітництво з країни Центральної та Східної Європи.
66. Американський та російський чинники у діяльності НАТО.
67. Військові навчання НАТО.
68. Діяльність ОДКБ.
69. Безпекова та військова складові діяльності ШОС.
70. Ісламська військова антитерористична коаліція.
71. АНЗЮС, AUKUS, "QUAD" як безпекові та військові союзи у Індійсько-Тихоокеанському регіоні.
72. ANZAC – військовий альянс у Океанії.
73. Діяльність NORAD у Північній Америці.
74. Військові та безпекові союзи у Латинській Америці та Африканському континенті.
75. Двосторонні союзи у сфері спільної безпеки та оборони.

76. Правовий аспект військової допомоги державам, що знаходяться у стані війни.
77. Міжнародне військово-технічне співробітництво. Міжнародні виставки оборонної промисловості.
78. Міжнародні військові навчання та тренувальні місії.
79. Найбільші експортери та імпортери зброї у світі.
80. Терористична складова незаконного обігу зброї. Держави-спонсори тероризму.
81. Військово-політичне прогнозування. Військово-політична ситуація у регіонах:
82. Види воєнних злочинів. Міжнародне законодавство в сфері воєнних злочинів.
83. Комбатанти та їх юридична відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. Воєнні злочинці.
84. Нюрнберзький і Токійський трибунали з військових злочинів.
85. Міжнародні трибунали з питань Руанди та колишньої Югославії.
86. Римський статут і діяльність Міжнародного кримінального суду в Гаазі.
87. Воєнні загрози України. Воєнна доктрина України. «Біла книга».
88. Міжнародне військово-технічне співробітництво України:
89. Російсько-українська війна. Перспективи вступу України до НАТО.
90. Військова допомога Україні у російсько-українській війні. Діяльність Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн».

Приклад залікового білету

**Чорноморський національний університет імені Петра
Могили**

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий) рівень

Спеціальність – 123 Комп'ютерна інженерія

Семестр -

3

Навчальна дисципліна «Воєнна безпека у сучасному світі»

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Війна: визначення та основні риси.
2. Хімічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням.
3. Концептуальні та доктринальні засади функціонування НАТО у постбіполярну добу. Стратегічна концепція НАТО (2022 р.)

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

Прокол від _____ № _____

В.о. завідувача кафедри _____ **О.В. Шевчук**

Екзаменатор _____ **І. В. Тихоненко**

Оцінювання відповідей на питання залікового білету – по 10 балів за відповідь на кожне питання.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Графік контрольних заходів та рейтингова шкала оцінювання (денна форма)

№ з/п	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Усні відповіді на семінарських заняттях (по 8 балів за семінар: $8 \times 4 = 32$)	32
2	Виконання тестових завдань (по 1 балу за вірну відповідь: $1 \times 10 = 10$)	10
3	Творча робота (підготовка презентації) із завантаження матеріалів у систему Moodle	20
4	Участь у круглому столі / дебатах	8
5	Залік	30
	Всього	100

- Відповідь на семінарі оцінюється за 8-бальною шкалою для денної форми навчання і 10-бальною для заочної форми навчання.
- Допуск до заліку – від 30 балів.

Дисципліна «Воєнна безпека у світі» включає в себе лекції, семінарські заняття, систему контролю та обліку знань. Передбачає написання підсумкового тестування, виконання творчої роботи (презентації), участь у круглому столі або дебатах (формат за вибором здобувачів) й складання заліку.

Залік є підсумковою формою контролю знань здобувачів і проводиться в усній формі. Робота здобувачів оцінюється за підсумками виконання основних видів завдань. Якщо здобувач не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання заліку.

Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Критерії оцінки усної відповіді здобувача на семінарському занятті

Оцінка 8-7 балів (10-9 балів для заочної форми) ставиться у випадку: 🗨️

здобувач вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;

- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу; ()
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 6-5 балів (8-6 балів для заочної форми навчання) ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- здобувач має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення здобувачем висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка 4-3 бали (5-3 бали для заочної форми навчання) ставиться в такому випадку:

- здобувач користується лише окремими знаннями й уміннями;

- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка 0-2 бали ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- здобувач не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

**Критерії оцінювання творчої роботи – презентації
завантаженої у систему Moodle-3 (денна та заочна форми навчання)**

Оцінка	Критерії
20 балів	<ul style="list-style-type: none"> - дотримано вимоги до оформлення (не менше 25 слайдів не враховуючи титульний) - слайди є структурованими, дотримано баланс тексту, схем, ілюстрацій - наявні усі складові елементи презентації, що вказано у вимогах - ґрунтовний висновок
19-10 балів	<ul style="list-style-type: none"> - недостатньо дотримано вимоги до оформлення (не менше 25 слайдів не враховуючи титульного) - слайди недостатньо структуровані АБО відсутні деякі складові елементи - відсутній висновок
9-0 балів	<ul style="list-style-type: none"> - недотримані вимоги до оформлення (менше 25 слайдів) - слайди недостатньо структуровані та відсутні деякі складові елементи - відсутній висновок.

**Критерії оцінювання участі у круглому столі (денна
форма навчання)**

Оцінка	Критерії
8 балів	<ul style="list-style-type: none"> - здобувач виступає спікером, представляє SWOT-аналіз воєнно-політичної ситуації у обраному регіоні і аргументовано висловлює позицію АБО - здобувач неодноразово бере участь у обговоренні умов, впливу воєннополітичної ситуації у декількох регіонах, задає уточнюючі питання
6-4 балів	<ul style="list-style-type: none"> - здобувач виступає спікером, представляє SWOT-аналіз воєнно-політичної ситуації у обраному регіоні, проте недостатньо впевнено висловлює позицію АБО - здобувач декілька разів бере участь у обговоренні умов, впливу воєнно-політичної ситуації у декількох регіонах, задає уточнюючі питання
3-1 бал	<ul style="list-style-type: none"> - здобувач не представляє власне бачення або бачення команди щодо воєнно-політичної ситуації у обраному регіоні, проте 1 раз висловлював власне бачення думку щодо обговорення предмету дискусії

Оцінка	Критерії
	- здобувач лише задавав питання, уточнення щодо специфічних воєнно-політичних особливостей певного регіону

Критерії оцінювання участі у дебатах (денна форма навчання)	
Оцінка	Критерії
8 балів	- здобувач виступає спікером від однієї зі сторін дебатів і аргументовано висловлює позицію АБО - здобувач неодноразово виступає як «захист» позиції своєї сторони у дебатах, відповідає на контрагрументи
6-4 балів	- здобувач виступає спікером від однієї зі сторін дебатів, проте недостатньо впевнено висловлює позицію АБО - здобувач декілька разів виступає як «захист» позиції своєї сторони у дебатах (виступає з аргументом), відповідає на контрагрументи
3-1 бал	- здобувач 1 раз відповідав на контраргумент сторони-опонента у дебатах та виступав з аргументом - здобувач лише задавав питання як спостерігач дебатів

Критерії оцінювання підсумкового тестування

Варіант містить 10 питань, що оцінюються в 10 балів. Кожне оцінюється в 1 бал, тому кожна невірна відповідь зменшує загальну оцінку на 1 бал.

Критерії оцінки усної відповіді здобувача, відповіді на заліку:

1. Оцінка «А» (зараховано), на заліку 20–30 балів за відповідь на питання залікового білету за умови, що здобувач має 70 балів за роботу у семестрі/триместрі, ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; здобувач впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується у просторі та часі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав;

б) здобувач має навички користування законодавчими документами, що регламентують актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішню політику держав, картами, схемами, довідниками; статистичний матеріал може втілити в схемах, діаграмах, графіках, вміє складати порівняльні таблиці;

в) відповідь дає грамотною українською літературною мовою, без русизмів, допускаючи при цьому 1–2 незначні помилки з фактичного матеріалу та 2–3 помилки мовностилістичного характеру.

2. Оцінка «В» або «С» (зараховано), на заліку 10–20 балів за відповідь на питання екзаменаційного білету за умови, що здобувач має 65–70 балів за роботу у семестрі/триместрі ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, послідовна, логічна, але здобувач допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, орієнтується у просторі і часі, допускаючи при цьому 1–2 помилки, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає основні закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав, у деяких випадках нечітко формулюючи їх;

б) здобувач має навички користування законодавчими документами, що регламентують

міжнародні відносини та зовнішню політику держав, картами та іншими наочними посібниками, складає графіки, схеми, діаграми, таблиці, допускаючи при цьому незначні помилки;

в) відповідь дає у цілому грамотною українською літературною мовою, але допускає русизми, стилістичні, орфографічні та пунктуаційні помилки (не більше 5–6).

3. Оцінка «D» або «E» (зараховано), на заліку до 10 балів за відповідь на питання залікового білету за умови, що здобувач має 50 балів і більше за роботу у семестрі ставиться у тому разі, коли:

а) здобувач володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у просторі і часі, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу зовнішньополітичного курсу держав, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

б) слабо орієнтується у концептуальній основі та актуальних проблемах міжнародних відносин та зовнішньої політики держав, допускає помилки при складанні таблиць, графіків, схем, діаграм;

в) при викладі українською мовою допускає помилки, русизми, що свідчить про недостатню його мовну культуру.

4. Оцінка «F» або «FX» (незараховано) ставиться в тому разі, коли:

а) здобувач виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу, не орієнтується у просторі і часі, не вміє визначити причинно-наслідкові зв'язки, сформулювати основні напрямки зовнішньополітичного курсу держави;

б) не орієнтується у проблематиці міжнародних відносин, не може побудувати графік, схему, діаграму;

в) відповідь безграмотна з точки зору української мови;

г) здобувач відмовляється відповідати на поставлені питання.

**Відповідність підсумкових семестрових рейтингових оцінок у
балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS**

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Зараховано	A	Зараховано (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Зараховано	B	Зараховано (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Зараховано (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Зараховано	D	Зараховано (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Зараховано (виконання задовольняє мінімальним критеріям)

35-59	Незараховано	FX	Незараховано (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незараховано (з обов'язковим повторним курсом)

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Павленко В. П. Щодо визначення поняття «Безпека держави»: Проблеми теорії та практики у сучасних умовах України. Нове українське право. 2022. № 3. С. 103–110. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.3.15>.
2. Про національну безпеку України. Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII (Редакція від 31.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Ситник Г. П., Орел М. Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України : підручник ; за ред. Г. П. Ситника. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
4. Ситник Г. П., Неліпа Д. В., Орел М. Г. Зовнішня політика та національна безпека : навч. посіб. ; за ред. Г. П. Ситника. Київ : ВПЦ «Київський університет ім. Т. Шевченка», 2022. 208 с.
5. Ситник Г. П. Конкуренентоспроможність держави та національна безпека : курс лекцій. Київ: САК Лтд., 2023. 86 с.
6. Стратегія воєнної безпеки України. Воєнна безпека – всеохоплююча оборона : затв. Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n15>
7. Цюрупа М. В. Основи сучасних політичних і правових знань : навч. посіб. Київ : Вадекс, 2020. 274 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/files/kvp/kvp-ospipz-2021.pdf>
8. Handbook on International Rules Governing Military Operations // International Committee of the Red Cross. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/topic/file_plus_list/0431handbook_on_international_rules_governing_military_operations.pdf
9. Rousseau D. L. War and Rights. The Impact of War on Political and Civil Rights. University of Michigan Press, 2021. 332 p.
10. Szanto B. War and International Relations. A Critical Analysis. Taylor & Francis, 2021. 268 p.

7.2. Додаткові:

11. Андріянова Н. М., Шпура М. І., Федорієнко В. А. Врегулювання сучасних воєнних конфліктів шляхом застосування воєнної сили. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. № 3 (70). 2021. С. 41–45.
12. Білий В. І., Михальчук В. М. Основні напрями забезпечення національної безпеки держави. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 17. С. 92–98. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.17.92.
13. Воєнна історія // Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html>
14. Демешок О. О. Формалізація архітектури стратегічного потенціалу оборонно-промислового комплексу в контексті протидії гібридним загрозам. Ефективна економіка. 2022. № 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.75
15. Джус О.А. Військово-технічне співробітництво як визначальний напрямок міжнародного військового партнерства // Політичне життя. 2018. №1. С. 119–125. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/5934>

16. Горюнова Є. О. Російська мілітаризація Криму як загроза безпеці Європейського Союзу. Політичне життя. 2019. № 1. С.74–78. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.1.10>.
17. Казакова Л. О. Національна безпека держави: Понятійно-категорійний апарат. Регіональні студії. 2021. № 24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.24.18>.
18. Колб О. Г., Дучимінська Л. М. Про змістовні елементи поняття «Національна безпека України». Держава та регіони. Серія: Право. 2020. № 4 (70). С. 24–28. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.4.4>.
19. Кіссинджер Генрі. Дипломатія. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2020. 864 с.
20. Котик Ю. В. Національна безпека України: економічний вимір. Політичне життя. 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.1.6>
21. Мануїлова К. В. Міжнародний режим нерозповсюдження ядерної зброї: становлення й розвиток. Наук. вісник Міжнар. гуманітар. ун-ту. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 43. С. 192–195. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.43.42>.
22. Марутян Р. Р. Інтелектуально-ресурсне забезпечення державного управління у сфері національної безпеки України : монографія. Київ : ЦП «Компринт», 2020. 410 с.
23. Мотайло О. В. Ризики та загрози національній безпеці. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2020. Том 31 (70), № 5. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2020.5/20>.
24. Павліковський А.К., Федянович Д.Л. Білик В.І. Шляхи вирішення проблемних питань співробітництва з іншими державами з питань отримання воєнної допомоги для протидії загроз гібридного характеру. Вісник НАДУ. Серія «Державне управління». Київ, 2019. № 4. С. 63–70.
25. Подковенко Т. Національна безпека України: Аксіологічний та правовий аспекти. Актуальні проблеми правознавства. 2021. № 1 (25). С. 11–18. DOI:10.35774/app2021.01.011.
26. Потехін О. В. Договір з нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) та політичні проблеми його реалізації. В кн.: Політичні проблеми міжнародної безпеки у сфері протидії розповсюдженню ядерної зброї (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.) : монографія /за ред. Кудряченка А. І., Потехіна О. В. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019. С. 78–97.
27. Потехін О., Клименко Ю. Геополітика проти безпеки: союзницьке стримування агресії в Європі ХХ – початку ХХІ ст. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2023. 552 с.
28. Публічне управління та адміністрування у сфері національної безпеки: (системні, політичні та економічні аспекти): словник-довідник / С. П. Завгородня, М. Г. Орел, Г. П. Ситник [уклад.] / за заг.ред. Д. В.Неліпи, Є. О.Романенка, Г. П.Ситника, Київ : Видавець Кравченко Я. О., 2020. 380 с.
29. Самойленко А.О., Сардак С.Е. Військовий потенціал регіональних об'єднань // Економічний простір. 2021. № 165. С. 27–32. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/779/756>
30. Смолянчук В. Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. Політичні дослідження. 2021. № 1. С. 163–186.
31. Стичинська А. Б. Військово-політичне прогнозування як умова забезпечення національної безпеки України. Актуальні проблеми політики. 2022. Вип. 69. С. 101–107.
32. Сучасний стан і перспективи розвитку і трансформації Північноатлантичного альянсу / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/nato.pdf>
33. Тихоненко І. В. «Відмивання» доходів та фінансування тероризму як загрози національній безпеці: досвід протидії у ісламському світі. Безпековий сектор держави: вітчизняний досвід та кращі міжнародні практики : матеріали Всеукр. наук.-пед. підвищення кваліфікації, 5 грудня – 15 січня 2023 року. Одеса : Гельветика, 2023. С. 113–117.
34. Шпура М.І., Голопатюк Л.С., Ковальчук П.А. Українсько-польське оборонне співробітництво: визначення інших пріоритетних напрямків. Збірник наукових праць ЦВСД НУОУ, 2020, № 1(68), С. 11–16.

35. Шуляк С.В., Щолокова Г.В. Іноземні військові інтервенції як феномен міжнародної політики. *Політикус*. 2021. Вип. 24. С. 110–116. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-4.17>
36. AUKUS and Indo-Pacific Security. Congressional Research Service. 2023. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF12113.pdf>
37. Bergsmann S. The Concept of Military Alliance. Bundesministerium für Landesverteidigung. URL: https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/05_small_states_04.pdf
38. Dawson M. R. Cyber-technocracy. Revisiting the Garrison State in the Context of Cybersecurity. Albion College, 2020. 104 p.
39. Friis K. Civil-Military Relations in International Interventions. A New Analytical Framework. Taylor & Francis, 2020. 208 p.
40. Greenwood C. International Law and the Conduct of Military Operations. Stocktaking at the Start of a New Millennium // US Naval War College Digital Commons. URL: <https://digitalcommons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1430&context=ils>
41. Zhelikhovskiy S., Tykhonenko I. Foreign Policy Initiatives of the Republic of Poland in Support of Ukraine in Russian-Ukrainian War. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2023. Special Issue. P. 61-71. DOI: 10.26693/ahpsxxi2023.si.061.

Офіційні сторінки оборонних відомств держав та аналітичних центрів з питань воєнної безпеки

1. Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua>
2. Міністерство оборони США (United States Department of Defense) - <https://www.defense.gov>
3. Міністерство оборони Французької Республіки. URL: <https://www.defense.gouv.fr/en/ema>
4. Міністерство оборони Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-defence>
5. Міністерство оборони Китайської Народної Республіки. URL: <http://eng.mod.gov.cn>
6. Стокгольмський інститут дослідження проблем миру (SIPRI). URL: <https://www.sipri.org>
7. Global Firepower Index. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>